

UPPSALA
UNIVERSITET

Södertälje 22/10 2015

Barns strategier och ekonomisk utsatthet

Stina Fernqvist, forskare i sociologi
Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF)
Uppsala Universitet

stinafernqvist@ibf.uu.se

Upplägg

- Bakgrund
- Ekonomisk utsatthet i välfärdsstaten - synen på barnfattigdom
- Strategier i familjen
- Strategier i skolan och på fritiden
- Skolan – förhållningssätt och ansvarstagande
- Föräldraperspektiv
- Barnperspektiv i hanteringen av ekonomiskt bistånd
- Ekonomisk utsatthet – värdet av att synliggöra barns erfarenheter

Ekonomisk utsatthet i välfärdsstaten

- Fattigdom som relativ och absolut
  - Fattigdom/ekonomisk utsatthet/ekonomisk knapphet/socioekonomisk ojämlikhet/...
- Fattigdom som skam, avvikelse och individuellt/individualiserat misslyckande
- Vuxenperspektiv i hanteringen av ekonomisk utsatthet
  - Aktivering som strategisk lösning?
- Barns ekonomiska utsatthet som ifrågasatt – osynliggjord? - problematik

Barnfattigdom i medial, vetenskaplig och politisk debatt

- Kvalitativ forskning (t.ex. Ridge 2002; Harju 2008; Näsman et al 2012; Fernqvist 2013)
- Rädda Barnens årsrapporter (senast 2013)
  - Bygger på statistik från 2011: minskning från senaste mätningen (nu 12,1 %, eller 232 000 barn i ekonomisk utsatthet)
  - Stora skillnader mellan kommuner
  - Malmö högst andel barnfattigdom, även där minskande (31,9 % 2011)
  - Fortsatt större andel bland barn med utlandsfödda föräldrar

Ekonomiskt utsatta barn i Uppsala kommun – resurser och behov (okt 2013)

- Barnombudsmannen i Uppsala, Gillbergiska stiftelsen, Sociologiska institutionen
- Behovsbedömningar och resurser till ekonomiskt utsatta barn, unga och deras familjer i Uppsala kommun
- Kvalitativ studie, fem delområden: förskola, grundskola, organisationer/föreningar, lokalt verksamma aktörer i utsatta områden samt familjernas perspektiv
- **Slutsatser:**
  - **Insatser från det civila samhället utgör en betydande del av familjernas materiella och sociala – basala – resurser (trots detta marginellt inflytande och ej ökade resurser hos civila samhället)**
  - **Barns och ungas rätt till fritidsaktiviteter bör beaktas i högre grad**
  - **Handlingsplaner för skolans och förskolans hantering av ekonomisk utsatthet**
  - **Idrottsföreningar och integration – ökad samverkan för att stävja social och ekonomisk utsatthet bland barn och unga**

Hellre rik och frisk – om familjebakgrund och barns hälsa

(Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
[SNS]/Mörk et al, okt 2014)

- Syfte: att undersöka i vilken utsträckning barns hälsa påverkas över tid (sedan tidigt 1990-tal) beroende på familjens ekonomiska och sociala status
- Några slutsatser:
  - Barn som lever under ekonomisk utsatthet löper 131 procent högre risk att dö under barndomen (vilket motsvarar knappt 24 barn fler per 100 000 barn)
  - Risken att bli inskriven på sjukhus är nästan 7 procent högre för samma barn under år då familjen tar emot ekonomiskt bistånd jämfört med år då familjen inte gör det
  - Skillnaden mellan barn i och utanför ekonomisk utsatthet är störst när det gäller risken att bli inskriven med en diagnos relaterad till psykisk ohälsa, hela 186 [sic] procent. Även sannolikheten att använda antidepressiv medicin är förhöjd för denna grupp (med drygt 70 procent)
  - Inga tydliga skillnader med avseende på kön

Ekonomisk utsatthet i barndomen – ett avslutat forskningsprojekt vid Uppsala Universitet

- 17 barn och deras föräldrar
  - Ohälsa, misshandel, arbetslös utan a-kassa, lågavlönad deltid etc.
  - Två olika län, inbördes differentiering
- Intervjuer med professionella, gruppintervjuer med skolbarn
- 240 domar från förvaltningsdomstolen
  - Kritisk textanalys samt grund för informanturval

Barns erfarenheter av och strategier till följd av ekonomisk utsatthet: hemma och med familjen...

- **Medvetenhet**
  - Rörande kostnader, familjens behov och ekonomiska begränsningar
- **Återhållsamhet**
  - Avstå från fritidsaktiviteter, inte bjuda kompisar på mellanmål/mat/övernattningar
- **Oro och ansvar**
  - Dölja den egna oron inför föräldrarna (känslomässigt ansvar), barnpositionen begränsar möjligheterna till praktiskt ansvarstagande
- **Explicitgörande**
  - ”Du är så fattig!” Angripa förälderns bristande försörjningsförmåga

...och med jämnåriga i skolan och på fritiden

- **Skam**
  - Döljande genom klädsel, inte berätta
- **Utanförskap pga fattigdom som avvikelse**
  - Fattigdomen ej omtalad – därmed än mer avvikande och ”konstig”. Fattigdom som socialt stigma?
- **Självexkludering**
  - Frånvaro från friluftsdagar, skolutflykter och informell samvaro
  - medvetenhet om socialt riskabel strategi. Synliggör skolan som utgift!

En skola för alla?

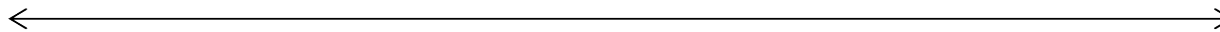
- Barnkulturens normer och krav
  - Utrustning & pengar för gemenskap på fritiden
- Skolans krav på pengar /utrustning/material
  - Kostnader trots formulering i skollagen
  - Ekonomisk utsatthet som försvårande omständighet i relation till skolans kunskapskrav; exemplen glasögon och simkunnighet

Lösning för alla

Valbarhet

Särlösningar

- Resurser efter behov
- Fattig bland välbeställda
- En fråga om synlighet & medvetenhet:
döljandestrategier leder till fortsatt
osynliggörande av fattigdom

Föräldraperspektiv

- Ekonomiskt bistånd ej tillräckligt
  - Barnens fritidsaktiviteter och umgänge med jämnåriga
  - Ett tryggt boende, medicin, glasögon, mat i slutet av månaden
- Hushålla och förhandla
  - Frivilligorganisationer, sociala nätverk
- Fattigdom som skam och begränsat livsutrymme
  - Att nekas bistånd

Barnen i socialtjänstens hantering av ekonomiskt bistånd

- Ekonomiskt utsatta barns behov
  - Långsiktighet
  - Bristande delaktighet
- Generell höjning av belopp för att mota utanförskapet (och stärka föräldraskapet?)
  - Tillägg i Socialtjänstlagen (SoL) angående fritidspeng fr.o.m. 140701
  - Bistånd riktade direkt till barnet?
- Likvärdighet inför lagen
  - Skiftande tolkningar och perspektiv

Barnfattigdom - värdet av att synliggöra barns erfarenheter

- Fattigdomens följder och barns strategier
  - Ökad medvetenhet i ekonomiskt utsatta barns miljöer och sammanhang
- Fokus på föräldrarnas sysselsättning och förmåga – barns erfarenheter i skymundan
- Möjligheter till anpassad hantering av ekonomiskt bistånd utifrån barns erfarenheter och behov
- Ökade möjligheter till delaktighet och inflytande
  - Barnkonventionen art 12